

І.В. СТЕПАНЯК, канд. вет. наук, ст. наук. співробітник

М.С. МАНДИГРА, докт. вет. наук, професор, чл.-кор. НААН України

Відділення крайової епізоотології Інституту сільського господарства Західного Полісся НААН України, Рівне

УМОВИ ПРОГРЕСИВНОГО РОЗВИТКУ ХУТРОВОГО ЗВІРІВНИЦТВА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕПІЗООТИЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ГАЛУЗІ

Результати моніторингу періоду кризи в хутровому звірівництві є матеріалом для вивчення, аналізу, окреслення базових завдань щодо шляхів і напрямів відродження й розвитку галузі. Стабільність епізоотичного благополуччя – важлива умова успішного функціонування хутрового звірівництва.

Хутрове звірівництво є високоприбутковою галуззю багатьох країн Європи, Азії, Америки. Розведення хутрових звірів вимагає глибоких спеціальних знань і фахових здібностей, любові й відданості справі.

Ще в недалекому минулому Україна посідала чільне місце серед держав Європи з виробництва хутра норки, песця, лисиці. Десятки звірівницьких господарств виростили до великих промислових механізованих комплексів, які утримують сотні тисяч основного поголів'я. Проте в останні десятиріччя галузь хутрового звірівництва нашої держави переживає важкі часи перебування й пристосування до нових умов господарювання. За цей період виявилися неконкурентоспроможними й припинили своє існування чимало великих (понад 60 %) звіроплемгоспів і звіроферм. Господарства, які залишилися, значно зменшили виробництво, перебувають у постійному пошуку шляхів і способів виживання в складних умовах внутрішнього ринку та процесів виробництва хутра, конкуренції з хутровиробниками інших країн.

У своїх дослідженнях ми проаналізували організаційні й технологічно-виробничі процеси хутровиробництва минулого й сьогодення. При цьому також вивчили стан господарювання тих звірогосподарств, які пристосовуються до нових умов ринку й виживають, вивчають можливості для переобладнання виробництва, поліпшення племінних якостей тварин, нарощування звіропоголів'я. Вважаємо, що висвітлення потреб таких звірогосподарств

може стати корисним для вжиття дієвих заходів, спрямованих на відродження й розвиток галузі хутрового звірівництва в державі.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Вплив європейських ринкових чинників на спад виробництва хутра в Україні:

- зменшення продажу на європейському й світовому аукціонах хутра;
- зміна попиту хутрового ринку на нові, сучасні генотипи й стандарти звірів (норок, песців, лисиць) і підвищення вимог до якості хутрової сировини;
- вихід на європейський і світовий ринки великотоварного виробника дешевшого хутра з Азії.

Вплив внутрішніх чинників на рентабельність звірогосподарств і спад виробництва хутра в державі:

- розлад роботи системи споживчої кооперації, відомчого органу, який опікувався основними функціональними потребами близько 90% звірогосподарств держави;
- припинення роботи ринку й структур з оптових заготівель і продажу м'ясних, рибних, інших кормів для звірів;
- дефіцит і значне подорожчання м'ясо-рибних, молочних, зерно-овочевих кормів для звірів;
- припинення функціонування багатьох звіроплемгоспів і занепад професійної племінної роботи у звірівництві;
- дуже висока енергоємність, моральна й фізична застарілість обладнання й механізмів, які використовуються для зберігання м'ясо-рибних та інших кормів,

приготування кормосумішей для звірів;

– втрата великого внутрішнього споживача хутра (хутряні фабрики) та відсутність відповідального органу (структури) із заготівель і продажу вітчизняного хутра на внутрішніх чи європейських аукціонах.

Період кризи у хутровому звірівництві дав достатній матеріал для вивчення, аналізу, окреслення базових завдань щодо шляхів і напрямів відродження й розвитку галузі.

Найперше, що очевидно на цей час, – кризи долають невеликі мобільні, здебільшого приватні звірогосподарства, зокрема ті, які цілеспрямовано працювали над:

- зменшенням собівартості продукції переважно за рахунок зниження енерговитрат, упровадження економних технологій приготування й зберігання корму;
- налагодженням надійного кормозабезпечення (м'ясні, рибні, молочні корми), власного кормовиробництва (зерно-овочева і, частково, м'ясна групи корму);
- пошуком можливостей «освіжити» застаріле плем'я сучасними, більш цінними генотипними групами тварин;
- забезпеченням господарства відповідальними, підприємливими й кваліфікованими кадрами.

Чого потребують звірогосподарства сьогодні? Передусім створення стимулюючої системи заходів до хутровиробництва, а саме:

– державної підтримки асоціації хутровиків щодо стимулювання й розвитку ринку виробництва й реалізації хутра;

– економічної стимуляції м'ясо-, рибо-, молокопереробників і заготівельників, спрямованої на кормозабезпечення хутрового звірівництва (м'ясиами й рибними відходами, субпродуктами, малоцінною рибою, продуктами молокопереробки);

– хоча б тимчасових пільг на придбання племінних тварин із закордону, сучасного обладнання й механізмів для звірогосподарств, стимулювання розвитку племінних звіроферм (господарств);

– створення спеціалізованої навчальної бази з перепідготовки й підвищення кваліфікації спеціалістів звірогосподарств, звіроводів.

Безперечно, успішний розвиток будь-якої з галузей тваринництва залежить від кваліфікованого ветеринарного обслуговування, спеціалізації наукових досліджень і розробок, спрямованих на підвищення продуктивності й збереженості поголів'я тварин, поліпшення епізоотичного стану господарств, забезпечення надійної профілактики й лікування хвороб.

Сьогодні відчувається зростання зацікавленості власників, спеціалістів і персоналу звірогосподарств до прогресивних технологій розведення й утримання звірів, набуття нових знань, у т. ч. з ветеринарної медицини.

Вимушена зміна в звірівництві кормової бази, зокрема збільшення в раціонах м'ясних відходів свинини, птиці,

несправжніх молокопродуктів, консервантів тощо, часто зумовлює особливий характер виникнення, перебігу й клінічного прояву поширених захворювань (колібактеріозу, сальмонельозу, псевдомонозу, ентеритів, токсикозів), появу безсимптомних форм і прихованого перебігу хвороб.

Важливими питаннями науково-практичного ветеринарного супроводу й забезпечення благополучного розвитку хутрового звірівництва є:

– впровадження заходів комплексної профілактики й контролю хвороб хутрових звірів;

– ретельне виконання заходів поточної і вимушеної дезінфекції, розроблення і впровадження сучасних екологічно безпечних, високоефективних дезінфектантів на основі полімерних сполук;

– упровадження в практику нових ветеринарних знань із профілактики й ефективного лікування поширених хвороб хутрових звірів.

У статті «Умови епізоотичного благополуччя господарств хутрового звірівництва» (ВМУ, № 12/2012) ми висвітлили результати наших досліджень щодо епізоотологічної ефективності дії вдосконалених комплексних заходів загальної профілактики хвороб хутрових звірів, переваги використання деззасобу власного розроблення «Епідез» в умовах господарств хутрового звірівництва, лікувальної ефективності нашого препарату «Дермамікс» при дерматопатіях хутрових і дрібних домашніх м'ясоїдних тощо.

Серед хутрових звірів і дрібних домашніх м'ясоїдних тварин перші місця за поширеністю тримають ентеропатології, кормові токсикози.

Ентерити аліментарного походження. Особливе місце в патологіях хутрових звірів посідають хвороби шлунково-кишкового тракту, пов'язані з неякісними м'ясними, рибними, молочними й іншими кормами. Такі корми умовно-придатної групи є небезпечними, особливо для відлученого молодняка. Цуценята цього віку значно більш чутливі до токсигенних мікроорганізмів (бактерій, грибів), за місяць на ентерити аліментарного походження може хворіти 80–90% відлученого молодняка. У такі кризові періоди дуже важливо вживати заходів фармакопрофілактики – періодично задавати хіміотерапевтичні засоби (антибіотики, нітрофурані, сульфаніаміди; див. табл. 1) з кормом, контролювати якість кормів, ретельно проварювати і дезінтоксикувати підозрілі корми – та інших заходів, пов'язаних з профілактикою ентеритів і кормових отруєнь м'ясоїдних.

Для ефективної терапії ентеротоксикозів хутрових звірів і домашніх м'ясоїдних тварин ми розробили препарат «Ентеромікс» і провели його лабораторно-практичні випробування.

Препарат має виражену сорбційну ємність щодо білкових токсинів, мікроорганізмів і води, виявляє високу дезінтоксикаційну дію, оптимізує обмін речовин і підвищує лужний резерв крові. «Ентеромікс» обмежує секрецію залоз шлунково-кишкового тракту, знижує

Таблиця 1 – Заходи групової фармакопрофілактики хвороб хутрових звірів

Терміни фармакопрофілактики	Препарат і дози, мг/добу				
	Тетрациклін	Фуразолідон	Еритроміцин	Левоміцетин	Норсульфазол
<i>Для норок</i>					
11–17.04	15	15	–	–	–
1–7.05	15	15	–	–	–
13–19.05	15	15	–	–	–
3–10.06	–	–	10	10	–
18–24.06	–	–	10	–	20
3–9.07	–	–	10	–	20
<i>Для песців і лисиць</i>					
18–24.02	30	30	–	–	–
7–14.04	30	30	–	–	–
19–23.04	–	–	30	30	–
16–21.05	–	30	30	–	30
6–14.06	30	30	–	–	30

Таблиця 2 – Рекомендовані строки проведення вакцинацій та профілактичних обробок хутрових звірів (за В.С. Слугиним)

Хвороба	Вид звірів	Час проведення обробок	
		основне стадо	молодняк
Чума (вакцинація)	Норка Лисиця, песець	За 1 міс. до гону За 1 міс. до гону	У 2-місячному віці У 2-місячному віці
Ботулізм (вакцинація)	Норка	Червень (після вакцинації цуценят)	У 40–45-денному віці
Чума, ентерит, ботулізм (вакцинація комплексною вакциною)	Норка	За 1 міс. до гону	У 50–60-денному віці
Алеутська хвороба (діагностичні дослідження)	Норка	Січень–лютий	Жовтень–листопад
Сечове каміння (профілактична обробка)	Норка	Березень–червень	Липень–листопад
Паратиф, колибактеріоз (вакцинація)	Лисиця, песець	Грудень–січень	У 35–45-денному віці
Лептоспіроз (вакцинація у н/б пунктах)	Лисиця, песець	Червень–липень	Липень (але не раніше 15 днів після вакцинації проти паратифу)
Гельмінтози (профілактична обробка)	Всі види звірів	Січень (до гону)	Серпень (після відлучення)
Отодекоз (профілактична обробка)	Лисиця, песець	Двічі на рік, грудень і червень	Липень (після відсадки)

чутливість рецепторів і звужує капіляри, зменшує проникність судин і сповільнює надмірну перистальтику кишечника, виявляє протизапальну й кровоспинну дію. Він має антимікробні властивості щодо ентеропатогенних штамів кишкової палички, збудників бактеріальної дизентерії, сальмонельозу й інших токсигенних мікроорганізмів.

При ентеритах препарат задають з кормом хворим і здоровим тваринам відповідно з лікувальною й профілактичною метою впродовж 3–5 діб. Лікувальна ефективність «Ентероміксу» залежно від своєчасності проведення спрямованих лікувальних заходів становить 60–90%.

Спеціальні заходи профілактики та обробки звірів. Епізоотичного благополуччя звірогосподарств неможливо досягти без ретельного виконання заходів специфічної профілактики й спеціальних профілактичних обробок звірів, які включають: щеплення проти чуми – норки, лисиць і песців; ботулізму та вірусного ентериту – норки; паратифу, колибактеріозу, лептоспірозу (неблагополучні пункти) – лисиць і песців; діагностику плазмодіозу – норки; профілактичні обробки проти гельмінтів – усіх видів хутрових звірів; отодекозу – лисиць і песців (табл. 2).

Для створення епізоотичного благополуччя на прилеглий до звірогосподарства території та в навколишніх населених пунктах (радіус 5–6 км) щодо небезпечних хвороб звірів (сказ, чума

м'ясоїдних, парвавірусний ентерит собак) рекомендуємо щорічно проводити профілактику перелічених захворювань у дрібних домашніх м'ясоїдних тварин і службових собак, які використовуються для охорони звірогосподарств.

ВИСНОВКИ

1. Концептуальними засадами стимулювання відродження й розвитку галузі хутрового звірівництва можуть бути:

- розроблення державної програми, перспективних і поточних планів її виконання;

- результативна співпраця організаційної структури (асоціації) хутровиків зі звірогосподарствами й органами виконавчих служб держави;

- створення спеціалізованих оптичних ринків із заготівель і реалізації м'ясних, рибних, молочних кормів для хутрових звірів;

- відродження внутрішнього ринку та вихід на зовнішні ринки споживання хутра.

2. Епізоотичне благополуччя звірівництва є однією з найважливіших умов стабільного функціонування та розвитку галузі.

СПИСОК

ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Слугин В.С. Болезни плотоядных пушных зверей и их эпизоотологическая связь с патологией других животных и человека / В.С. Слугин. – Киров: КОГУП, 2004. – 592 с.

2. Степаняк І.В. Інфекційні хвороби хутрових звірів / І.В. Степаняк // Довідник лікаря ветеринарної медицини. – К.: Бібліотека ветеринарної медицини, 2004. – 620 с.

3. Степаняк І.В. Умови епізоотичного благополуччя господарств хутрового звірівництва / І.В. Степаняк, М.С. Мандыгра // Ветеринарна медицина України. – 2012. – № 12. – С. 19–22.

4. Степаняк І.В. Хутрові звірі – організація ферм, розведення, поширені хвороби / І.В. Степаняк. – К.: Бібліотека ветеринарної медицини. – 2001. – 80 с.

Одержано 4.03.2013

Умовля прогрессивного розвитку пушного звероводства и обеспечения эпизоотического благополучия отрасли. *І.В. Степаняк, Н.С. Мандыгра*

Результаты мониторинга периода кризиса в пушном звероводстве дают достаточный материал для изучения, анализа, постановки основных задач для возрождения и развития отрасли. Стабильность эпизоотического благополучия является важным условием успешного функционирования пушного звероводства.

Terms of progressive development of fur farming and ensure the well-being of epizootic industry. *I.V. Stepanyak, M.S. Mandygra*

The results of the monitoring period, the crisis in fur farming provide sufficient material for study, analysis, formulation of the main tasks for the revival and development of the industry. Stability epizootic environment is important to the effective functioning of fur farming. ☉